

Premena hrdinu a začiatky družníctva

Zmena spoločnosti je spojovaná zo zmenou myslenia spoločnosti. K jednej takejto zmene došlo prechodom z konca doby bronzovej k staršej dobe železnej. V Stredomorí nám tento prechod zachytávajú okrem archeologických prameňov aj písomné, u nás v strednej Európe sa musíme spoliehať len na tie archeologické. Všeobecne boli uznávané slnečné božstvá. V Grécku ale vidíme zmenu. Od Apolóna sa prešlo k Dionýzovi, ktorý je spájaný z oslavami a s ukladáním picích servisov do zeme. Naznačuje to prechod k družníctvu, keďže práve družníctvo je spojované s hostinami na utužovanie spoločnosti. V našej oblasti nemáme žiadnu viditeľnú zmenu v náboženstve, no zmena spoločnosti smerom k družníctvu sa sleduje na vývoji picích nádob, preto sa tejto archeológií niekedy hovorí aj „archeológia pitia“.

Písomný doklad o družníctve naznačuje už Homérova Iliada, kde sa skupina ľudí rôzneho pôvodu spojila za jediným cieľom a potvrdili to hostinou. Bolo to prvé slobodné zaradenie sa do spoločnosti – nie na základe pokrvného príbuzenstva. Patrónkou myslenia sa stala Pallas Aténa. Hésiodos a Lucretius vnímali túto zmenu negatívne - úpadok morálky a viery v bohov. To dokazuje vznik mnohých gréckych tragédií, kde hrdinovia svojej doby nevyužívali svoje myslenie a len priamočiaro naplňali svoj osud, nedokázali sa posunúť ďalej a tragicky zomreli. Homér naopak predpovedal veľkú budúcnosť a dobrý koniec Trójskej vojny. Jeho predstaviteľom bol Odysseus, ktorí využíval svoje myslenie a tým sa zachránil.

Podľa Starého Zákona bol prvým človekom čo sa opil Noe po potope. Spoločné pitie sa stalo základom mužského väzu, a akýmsi symbolom spoločenstva. Prvé doklady o praktikovaní pitia máme už z eneolitu (názvy kultúr – KNP, KZP, picie servis). Picie nádoby predstavovali sociálny symbol k vyššej spoločnosti. V eneolite a s malými zmenami v dobe bronzovej sa používali objemnejšie šálky a črpáky, ktorými si mohli naberať tekutinu priamo zo spoločnej nádoby. V halštate sa začali používať plochejšie nádoby, s ktorými sa ťažšie naberala tekutina a ľahšie sa vyliala – zmena pri stolovaní – obsluhovanie. Obsluhovať sa dala vyššia trieda – aristokracia.

Tento prechod v Čechách charakterizuje premena štítarského stupňa knovízskej kultúry na bylanskú kultúru. Zo stredných a SZ Čiech nám však z archeologického hľadiska chýbajú prechodné nádoby. Je vidieť plynulosť keramických nádob, no na opačnej strane aj kvalitatívny skok – medzičlánok neznámi. Na Morave sa mení podolská kultúra na horákovskú. Keramika získava charakter špecializovanej výroby.

Spoločné hostiny sa stali rituálom na upevňovanie spoločenstva. V Grécku na sympózia chodili muži bez svojich žien, Etruskovia naopak so ženami. V strednej Európe boli na hostinách ženy prítomné (poznáme zo situlového umenia), no hlavnú rolu mali pravdepodobne muži a družiny. V halštate sa na hostinách začína objavovať aj ležanie na lehátkach ktoré sem prišlo zo stredomorského prostredia. Vrchol stredoeurópskej spoločnosti sa snažil čo najviac napodobňovať tamojší život – importy. Tieto vedúce osobnosti

si tvorili svoje skupiny, prijímali do nich členov – družníkov. Dôležité je to, že ich neprijímali na základe príbuzenstva a krvi, ale na základe zmluvy spečatenou hostinou a pitím. Zmluva bola braná vážne a jej porušenie znamenalo vyobcovanie zo spoločnosti.

Labuda, 384 034

LITERATÚRA :

BOUZEK, J. - KRATOCHVÍL, Z. 1994: Od mýtu k logu, Praha.

BOUZEK, J. 1997: Žízeň, mužský svaz, družinictví a pití bez obsluhy i s obsluhou, AR 49, 323-326.

BOUZEK, J. 2002: Přejchod od doby popelnicových polí do halštatu: od štítarského stupně knovízské kultury do kultury bylanské v Čechách, a od kultury podolské do kultury horákovské na Moravě. In: Čech, P. - Smrž, Z. (ed.), Sborník Drahomíru Kouteckému, Most, 37-45.

KYTLICOVÁ, O. 1988: K sociální struktuře kultury popelnicových polí, PA 79, 342-389.